

የካቲት 25 ቀን 2003 ዓ.ም

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

ሐጎስ ወልዱ

ዳኛ መላኩ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

ዓሊ መሀመድ

አመልካች፡- አቶ ኃይሌ ስሙጋ - ጠበቃ አቶ መኸዲ ሁሴን ቀረቡ

ተጠሪ፡- ሠላማዊት ተኮላ - ጠበቃ አቶ አንተነህ ተካልኝ ቀረቡ

መዝገቡን የቀጠረው ለምርመራ ሲሆን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ ማየት የተሳነው ሰው የሚያደርገውን የኑዛዜ አደራረግ ሥርዓት በሚመለከት ግራ ቀኝ ያደረጉትን ክርክር ተመልክቶ ተገቢውን ትርጉም ለመስጠት በሚል ነው።

የጉዳዩ መነሻ ሚች ወ/ሮ መሠረት መንገሻ ሚያዚያ 6 ቀን 1999 ዓ.ም ያደረጉት የኑዛዜ ሰነድ ሲሆን፣ የአሁን ተጠሪ ይኸው የኑዛዜ ሰነድ በፍ/ቤት እንዲፀድቅላቸው ለአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት አቤቱታ በማቅረባቸው ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ተመልክቶ በን/ላ/መ/ቁ/ 1806/99 ሚያዚያ 05 ቀን 2000 ዓ.ም በዋለው ችሎት ተቀብሎ አፅድቆታል።

ከዚህ በኋላ የአሁኑ አመልካች በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 358 መሠረት የሚች ወ/ሮ መሠረት መንገሻ አባት ነኝ ሚች ልጅ የላትም ዓይነትውርና የስኳርና HIV/AIDS በሽተኛ የነበረች ስለሆነ በአዋዋይ ፊት ያልተደረገው የኑዛዜ ሰነድ ህጋዊ ውጤት የለውም። ስለሆነም ቀደም ሲል ኑዛዜው ፀድቋል በሚል የተሰጠው ውሳኔ ሊሰረዝ ይገባል በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል።

የአሁኑ ተጠሪም ዓይነ ስውር፣ የስኳር እና የ HIV/AIDS በሽተኞች ኑዛዜ ማድረግ አይችሉም የሚል ህግ የለም ኑዛዜውን ሲያደርጉ አእምሯቸው ጤነኛ እንደነበር ይኸው ፍ/ቤት በምስክሮች አረጋግጦታል። ውሳኔው ሊሰረዝ አይገባም በማለት መልስ ሰጥተዋል።

ፍ/ቤቱም የመቃወም አመልካችን ምስክሮች ከሰማ በኋላ ጉዳዩን መርምሮ

ድዳ፣ ደንቆሮ፣ ዕውር የሆኑና ነዋሪ በሆነ ደዌ ምክንያት እራሳቸውን ችለው ለመተዳደር ወይም ንብረታቸውን ለማስተዳደር ችሎታ ለሌላቸው ሰዎች ስለ አእምሮ ጎደሎዎች የተነገሩትን እርዳታዎች ለመጠየቅ ይችላሉ ተብሎ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 340 ተደንግጓል። ሚችም አይነ ስውር እንደመሆናቸው መጠን የኑዛዜ ሰነዱን በአገዛ አይተውና ለይተው የፈረሙበት መሆኑ

አልተረጋገጠም። ስለሆነም የኑዛዜ ሰነዱ ፀድቋል ተብሎ የተሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 360(2) መሠረት ተሽሯል። በማለት ወስኗል።

የአሁን ተጠሪ ሚች ኑዛዜውን ሲያደርጉ አእምሯቸው ደህና የነበረ ስለመሆኑ ፍ/ቤቱ ኑዛዜውን ሳያፀድቅ ያረጋገጠው ጉዳይ ነው፤ ዓይነትው በአዋቂ ፊት ኑዛዜ ማድረግ አለበት የሚል ህግ የለም የኑዛዜ አደራረግ ሥርዓት በልዩ የህግ ክፍል የተደነገገ በመሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1728 ለዚህ ጉዳይ አግባብነት የለውም የሚሉትን ነጥቦች መሠረት አድርገው ውሳኔው በይግባኝ እንዲታረም የይግባኝ አቤቱታ በማቀረባቸው ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የአሁን አመልካች ባለበት ጉዳዩን ተመልክቷል።

የፍ/ብ/ሕ/ቁ 340 ድንጋጌ ዓይነትውን ድጋፍ ሊጠይቁ እንደሚችሉ እንጂ በአዋቂ ፊት ያልተደረገ ኑዛዜ ፈራሽ ነው ብሎ በአስገዳጅነት አላስቀመጠም።

የፍ/ብ/ሕ/ቁ 1728 ተፈጻሚነቱ ውሎች ላይ እንጂ ይህንን ጉዳይ አይመለከትም፤ በዚህ ጉዳይ የኑዛዜው አደራረግ የፎርማሊቲ ጉድለት አለት፤ አልተባለም። ስለሆነም የሥር ፍ/ቤት ኑዛዜውን ውል ለማዋቀል ሥልጣን ባለው አካል ፊት ቀርበው ያላደረጉት ስለሆነ አጠራጣሪ ነው በሚል ምክንያት የሰጠው ውሳኔ ተሽሯል ሲል ዳኝነት ሰጥቷል። የከተማው ፍ/ቤቶች ሰበር ሰሚ ችሎት ይህ የይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ውሳኔ የህግ ስህተት አልተገኘበትም የሚል የመጨረሻ ዳኝነት ስለሰጠበት ይህ የሰበር ጉዳይ ለዚህ ችሎት ሊቀርብ ችሏል።

በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ግራ ቀኙ ያቀረቡት ክርክር ከዚህ በፊት በየደረጃው ባሉት ፍ/ቤቶች ከቀረቡት በይዘቱ የተለዩ አይደሉም።

የጉዳዩ አመጣጥ ባጭሩ ከላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም ጉዳዩን እንደሚከተለው መርምረናል።

እንደመረመርነውም ግራ ቀኙን የሚያከራክራቸው የኑዛዜ ሰነድ በህግ ፊት የፀና ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ነጥብ ነው።

ኑዛዜ አድራጊዎ ሚች ወ/ሮ መሠረት መንገሻ ኑዛዜ ባደረጉበት ጊዜ ማየት የተሳናቸው የነበሩ ስለመሆኑም በግራ ቀኙ የተካደ ጉዳይ አይደለም።

ማየት የተሳነው ሰው ኑዛዜ የማድረግ ተግባር ሲፈፀም ይህ ተግባር በህግ ፊት የፀና፤ ማናቸውንም ህጋዊ ውጤት የሚያስከትል እንደሆነ በህግ መሟላት የሚገባቸው ነጥቦች ምን ምን ናቸው? በሚለው ነጥብ ላይ ነው የተለያዩት።

ይህን አከራካሪ ነጥብ ለማስረዳት በግራ ቀኙ የቀረቡት የፍሬ ነገር ክርክሮች እና ጉዳዩን ለመወሰን የሥር ፍ/ቤቶች በሰጡት ዳኝነት የጠቀሱት ትንታኔ በህግ ፊት የፀና ተግባር ለመፈፀም አስፈላጊ ሁኔታዎች ናቸው በሚል ህጉ በየቅል ያስቀመጣቸውን ማሟያ ሁኔታዎች አንዱን ከሌላው በማቀላቀል እየተጠቀሱ የቀረቡ እና የተተቹ መሆኑን ከውሳኔዎች ግልባጭ ተገንዝበናል።

ይኸውም በፍ/ብ/ሕ/ቁ 340 ድውዮች በሚል ርዕስ በተቀመጠው ድንጋጌ ማናቸውንም ህጋዊ ውጤት የሚያስከትል ተግባር ለመፈፀም ችሎታ አስፈላጊ ነው። ችሎታ አለ ወይስ የለም? ማለት

የሚቻለው መቼ እና እንዴት ነው የሚለውን በዝርዝር በሚደነግገው ክፍል የሚገኝ ነው። ችሎታ ከዕድሜ፣ ችሎታ በከባድ ወንጀል ጥፋተኛ ሆኖ መገኘት፣ ችሎታ ከአእምሮ በሽታ ጋር በተያያዘ የእያንዳንዱን ዝርዝር ሁኔታ በያዘው የህግ ክፍል የሚገኝ ሆኖ በተለይም በአእምሮ መጎደል ወይም በድውይነት የተነሣ አንድ ሰው የሚሠራው ተግባር ምን ውጤት እንደሚያስከትል የማያውቅ ሆኖ በተገኘ ጊዜ ይህ ሰው ማናቸውንም ተግባር እንዳያከናውን በማድረግ በፍርድ በመከልከል በህግ ጥበቃ ከሚደረግበት ክፍል ከተጠቀሱት ድንጋጌዎች በፍርድ ሊከለከሉ የሚገባቸው ሰዎች የትኞቹ ናቸው የሚለውን ለመለየት በመሠረትነት ለተቀመጠው ከፍ/ብ/ሕ/ቁ 339 ቀጠሎ የሚገኝ ድንጋጌ ነው። ድውዮችም አስፈላጊ ሆኖ በተገኘ ጊዜ የአእምሮ ጎደሎነት እንዳለባቸው ሰዎች ተቆጥረው የፍርድ ክልልን እንደሚደረግባቸው በፍ/ብ/ሕ/ቁ 351(3) መመልከቱ የፍ/ብ/ሕ/ቁ 340 ድንጋጌ ይዘትና አስፈላጊነት አንድ ሰው ተግባሩን ለመፈፀም ችሎታ ነበረው ወይስ አልነበረውም የሚለውን ለመለየት እንጂ አካላዊ ጎደሎነት ያለባቸው ሰዎች ህጋዊ ተግባር ለመፈፀም በፈለጉ ጊዜ የአደራረጉ ሥርዓት በምን አኳኋን ሊፈፀም ይገባል ከሚለው ጋር ቀጥተኛ ተያያዥነት የለውም የሚሠሩት ሥራ ምን ውጤት እንደሚያስከትል የማያውቁ ሰዎች ስለሆኑ የፈፀሙት ተግባር ሊፈርስ ይገባል ወይስ አይገባም? በማለት ያደረጉትን ተግባር ህጋዊነት (Validity) ለመመርመር መሠረት የሚሆን ድንጋጌ እንጂ እነዚህ ሰዎች ተግባራቸውን የት? እና እንዴት ማከናወን አለባቸው ከሚለው የውል አደራረግ ሥርዓት ጋር የተዛመደ አይደለም።

በፍ/ብ/ሕ/ቁ 368(1) የተከለከለ ሰው ክልከላው በፍርድ ከተነገረ በኋላ ኑዛዜ ለማድረግ አይችልም በሚል የተደነገገውን በፍ/ብ/ሕ/ቁ 340 እና 351(3) ጋር በማገናዘብ ስንመለከተው ይህንን የትርጉም መስመር፣ ይበልጥ የሚያጠናክር ሆኖ ይገኛል።

እንደዚሁም ኑዛዜ ዋጋ እንዲኖረው የሚያስፈልጉ ሁኔታዎች በሚለው ክፍል ችሎታ አስፈላጊ ከሆኑ የሥራ ነገር ሁኔታዎች አንዱ ሆኖ ኑዛዜ ለማድረግ ችሎታ ከዕድሜ አንጻር በፍ/ብ/ሕ/ቁ 860፣ ችሎታ ለአእምሮ መጓደል ጋር በተያያዘ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 861 — 864 በዝርዝር መደንገጥና የኑዛዜ አደራረግ ሥርዓትን በማመልከት ግን እራሱን በቻለ የኑዛዜ ፎርምና ማስረጃ በሚል ንዑስ ክፍል መቀመጡ ኑዛዜ የሚያደርጉ እነማን ናቸው? ኑዛዜ የሚደረግበት ሥርዓት እንዴትና በምን አኳኋን ነው? የሚሉት ነጥቦች በየቅል የሚታዩና ጉዳዮቹን የሚገባው የህግ ክፍል በየነጥቦቹ አግባብ የተቀመጠ መሆኑ እየታወቀ የሥር የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በፍ/ብ/ሕ/ቁ 340 የተመለከተውን ድንጋጌ ከውል አደራረግ ሥርዓት ጋር በማያያዝ የሰጠው ትንታኔ እና ትችት አግባብ ሆኖ አላገኘውም።

ከዚህም አንጻር ሚች ወ/ሮ መሠረት መንገሻ ማየት የተሳናቸው መሆኑ ከመረጋገጡ በቀር በዚህ አካላዊ ጉድለት ምክንያት ለእራሳቸውም ሆነ ሌሎች መብታቸው የሚያከብሩላቸው ሰዎች ጥቅም ለማስጠበቅ ሲባል በፍርድ የተከለከሉ አይደሉም። በፍ/ብ/ሕ/ቁ 343(2) መሠረት በፍርድ ባይከላከሉም ድውይነታቸው አከራካሪ የሆነውን ተግባር ለመፈፀም የሚያስችላቸው ነበረ ብሎ ከችሎታ ጋር በማያያዝ ለመተርጎም መነሻ የሆኑ ፍሬ ነገሮች አላገኘንም።

በዚህ ሁሉ ምክንያት የአዲስ አበባ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ከፍ/ብ/ሕ/ቁ 340 አንጻር በማየት አከራካሪ የሆነው ኑዛዜ ህጋዊ ውጤት አያስከትልም በሚል የሰጠው ውሳኔ ከተሳሳተ መነሻ የመነጨ በመሆኑ አተረጎጥሎ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ አግኝተነዋል።

በሁለተኛ ደረጃ ሊታይ የሚገባው ነጥብ ማየት የተነሳው ሰው ኑዛዜ የሚያደርግበትን የአደራረግ ሥርዓት የሚመለከት ነው።

የአሁን አመልካች ከሥር ጀምሮ አንስቶ የተከራከረበት የፍ/ብ/ሕ/ቁ 1728(3) ድንጋጌ ስለውሎች አደራረግ ሥርዓት በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1678(ሐ) የተመለከተውን መሪ ድንጋጌ በሚያብራራው በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1719(2) እስከ 1730 በተመለከተው የውል አደራረግ ሥርዓት ከሚደነግጉት ዝርዝር ድንጋጌዎች አንዱ በመሆኑ ክርክሩ አግባብነት ያለው ነው። ሆኖም ይህ ድንጋጌ የሚገኘው ስለውሎች በጠቅላላው ክፍል እንደ መሆኑ መጠን ስለውሎች በጠቅላላው የተመለከቱት ደንቦች ከውሎች ባሻገር ስለሌሎች ጉዳዮች ያላቸው አግባብነትና ተፈጻሚነት በመሸጋገሪያ ድንጋጌው በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1676 በተመለከተው መሠረት ነው። በዚህም ድንጋጌ አነጋገር የኑዛዜ አደራረግ ሊከተል የሚገባውን ሥርዓት በተመለከተ ስለኑዛዜ በሚያወራው ልዩ ህግ የኑዛዜዎች ፎርምና ማስረጃ በሚለው ርዕስ ክፍ/ብ/ሕ/ቁ 880 ጀምሮ የተደነገገ በመሆኑ ገዥው ህግ ይህ የልዩ ሕግ ክፍል እንዲ ከፍ/ብ/ሕ/ቁ 1719 — 1730 የተመለከቱት ድንጋጌዎች አንዱ የሆነው ቁጥር 1728(3) ሊሆን አይችልም።

በፍ/ብ/ሕ/ቁ 881 በግልፅ የሚደረግ ኑዛዜ ተናዛዥና ምስክሮች በኑዛዜው ላይ ወዲያውኑ ፊርማቸውን ወይም የአውራ ጣት ምልክታቸውን ማድረግ እንዳለባቸው እንጂ አካላዊ ጉድለት፣ ያለበትን ተናዛዥ አካሉ ከተስተካከለው ለይቶ ያስቀመጠው መስፈርት የለም። በፍ/ብ/ሕ/ቁ/ 1728(3) መሀይማን የጣት ምልክት ፊርማቸውን በአዋዋይ ፊት ማድረግ እንደሚገባ ሲደነግግ ኑዛዜን አስመልክቶ በተቀመጠው በዚህ ልዩ ድንጋጌ 881(3) ማህይማን የጣት ምልክታቸውን ወዲያውኑ ማስቀመጥ ያለባቸው መሆኑን እንጂ በተለይ በአዋዋይ ፊት እንዲያደርጉ አልደነገገም። ይህም በአንድ ጉዳይ ላይ በተለያዩ መንገድ በተለያዩ የህግ ክፍል መደንገጉ ጉዳዮች እንደየ አግባብነታቸው ሊታዩ የሚገባ መሆኑን ስለሚያስገነዝብ ለዚህ ለተያዘው ጉዳዩ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1728(3) የተመለከተው ድንጋጌ ተፈጻሚነት ያለው ሆኖ አልተገኘም። ከላይ ከጠቀስናቸው ምክንያቶች አንጻር የአዲስ አበባ ከተማ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ሆነ ሰበር ሰሚው የሰጡት ዳኝነት መሠታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ አላገኘነውም በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስት አንቀፅ 80(3) እና በአዋጅ ቁጥር 25/88 አንቀጽ 10 እንደተደነገገው የዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ሥልጣን መሠረታዊ የህግ ስህተት በተፈፀመባቸው የመጨረሻ ውሳኔዎች ላይ የተመረከበ በመሆኑ የሚከተለውን ውሳኔ ሰጥተናል፡

ው ሳ ኔ

- (1) የአዲስ አበባ ከተማ ፍ/ቤቶች ሰበር ሰሚ ችሎት በፍ/መ/ቁ 12033 በ17/03/2002 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348(1) መሠረት ፀንቷል።
- (2) የአመልካች የሰበር አቤቱታ ተቀባይነት ያለው አይደለም ብለናል።

በዚህ የሰበር ጉዳይ ግራ ቀኝ ላወጡት ወጪና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ። መዝገቡ ተዘግቷል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/አ